

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

PLATDUITSCH EN NEDERLANDSCH

OF

HET NEDERDUITSCH EN DE DIETSCH E BEWEGING

(Met proefstukken)

DOOR

DR C.-J. HANSEN,

Bibliothecaris der Stad Antwerpen.

ANTWERPEN

Boek- en Steendrukkerij MERS & Co, Apostelstraat, 14.

1878.

1104
G. 13.

NED.
LETTERK.

PLATDUITSCH EN NEDERLANDSCH
OF
HET NEDERDUITSCH EN DE DIETSCH BEWEGING.

Openbare voordracht gehouden door

Dr C.-J. H. NSEN.

BIBLIOTHECARIS DER STAD ANTWERPEN.

op ZONDAG 2de DECEMBER 1877,

in de Concertzaal van den Nederlandschen Schouwburg.

• Geachte toehoorders !

Verleden jaar had ik de eer hier ter plaatse eene voordracht te houden over het vraagstuk : *Waartoe dient het Vlaamsch ?*

Ik deed u vooreerst opmerken, dat zulke vraag betreffende de moedertaal slechts oprijzen kon in de eenige landstreek der wereld, die een vreemde volksstam onwettelijk overheerscht, terwijl een gedeelte der eigene, meest bevoorrechte zonen, wars van hun grootsch onafhankelijk verleden, die overheersching blindelings ondersteunen ; in eene landstreek, waar eene vreemde taal in bestuur, gerecht, onderwijs en openbaar leven veelal wordt opgedrongen, terwijl de eigene volkstaal als Asschepoester tegen alle recht en reden in, miskend wordt

en versmaad ; in een land eindelijk, waar door eene verkeerde opleiding des volks, het gevoel van eigenwaarde zoozeer verzwakt is, dat men de heiligste grondbeginsels leert schatten naar hun stoffelijk voordeel, terwijl valsche cosmopolieten, om het even welke zwarte, roode of geele livrei zij dragen, ten koste van den volksgroep waarin de Natuur hen geplaatst heeft, ijdelijk droomen van wereldgezag, wereldburgerschap en fransche wereldtael.

Ik toonde u aan, hoe de Vlamingen, dat is de Nederduitsche Belgen, hunne moedertaal moeten aankleven : uit liefde, om haar nut, en uit noodzakelijkheid. *Uit liefde*, omdat zij is de eigen-geboortige vrucht, het kind van den volksgeest der voorvaderen en de moeder van ons zieleleven, de schatkamer der overlevering en het paradijs der herinnering ; omdat zij oud, edel, rijk en schoon is, en dat geene andere ter wereld haar in de vereeniging dezer eigenschappen overtreft. *Om haar nut*, omdat zij alleen ons rechtmatig leert denken en gevoelen ; omdat hare letterkunde de wijsheid en de geleerdheid der wereld omvat ; omdat zij alleen ons eigenwaarde schenken en tot vrijen mensch maken kan ; omdat zij het natuurlijke wapen is, waarmede het volk zijne staatkundige en maatschappelijke rechten veroveren zal ; omdat zij in rechtstreeksch verband staat met zijne stoffelijke belangen, zooals ergerlijke statistieken sedert 1830 dit bewijzen ; omdat zij de sleutel is tot vele en namelijk twee wereldtalen als het Duitsch en het Engelsch, en omdat zij door haar uitgestrekt taalgebied in Europaen de groote overzeesche landen welke zij beheert, zelve den naam van wereldtaal verdient, — omdat zij eindelijk de sterkste steun der zelfstandigheid van onzen

volksstam, ja van België is. *Uit noodzakelijkheid* ten slotte moet ieder weldenkend mensch het Vlaamsch aankleven, omdat ondanks alle drukking en bukking sedert tal van jaren, er altoos op de 3,000,000 Vlamingen nauwelijks 340,000 stedelingen zijn die fransch verstaan, en hieronder zijn dan nog de Brusselaars begrepen. Wil men nu de 2,660,000 Vlamingen beschaven, die geen fransch kennen, dan schiet er niets over dan hen in hunne moedertaal te onderwijzen, te verlichten, te besturen, en zonder weêrzin noch arglist voor te gaan.

Ik besloot mijne voordracht met eene warme aanbeveling der practische vlaamschgezindheid, d. i. van het vlaamsche burgerleven in handel en wandel, zonder hetwelk er aan geene redding te denken valt, en deed u opmerken, dat elk der aangehaalde punten omtrent de dierbaarheid, het nut en de noodzakelijkheid van het Vlaamsch, stofrijk genoeg zou zijn voor eene afzonderlijke voordracht.

Uit die punten nu voorbeheld ik mij een der belangrijkste te behandelen, en zoo beloofde ik u dan bij deze volgende leesbeurt bepaaldelijk te spreken over de uitgebreidheid van ons taalgebied.

Dit punt hetwelk meer en meer aan de dagorde geraakt, is vooral belangrijk als men nagaat, dat het den verblinden tegenstrevers der volkstaal natuurlijk hard valt te vernemen, dat het Vlaamsch, hetwelk zij in enkele gewesten van België gelijk in Fransch-Vlaanderen meenen te moeten verstitken, niets slechts in Noord-Nederland troont, maar nog in licht verstaanbare tongvallen over heel Noord-Duitschland verspreid is, zoodat het Nederduitsch of het Dietsch, om

den ouderen naam te bezigen, in zijne hollandsche, vlaamsche en platduitsche tongvallen door niet min dan 18 millioenen menschen in Europa gesproken wordt, zonder van de 24 a 26 millioenen te gewagen, die in Afrika, Azië en Amerika nederduitsch spreken of in 't Nederduitsch worden beheerd.

Na deze verklaring, waaruit voor den verstandigen hoorder onder anderen blijkt, dat het Platduitsch, gelijk men in Duitschland de volkstaal der lagere zeelanden noemt, in tegenoverstelling van het Hoogduitsch of het opperduitsch der berglanden, — niet verder van de nederlandsche boekentaa! afwijkt dan verscheidene onzer volksspraken herwaarts-over, — na deze verklaring, zeg ik, zoù ik kunnen sluiten, mits daarbij te voegen, om deze verklaring af te ronden, dat er ook aldaar eene nederduitsche letterkunde herboren, eene nederduitsche taalbeweging ontstaan is, die door de edelste geesten wordt ondersteund, zoodat de Platduitschers even ernstig als wij Vlamingen hunne volkszaak opvatten; en eindelijk, dat de mogelijkheid bestaat, om Platduitsch en Nederlandsch, even als dit reeds met Hollandsch en Vlaamsch geschied is, tot een letterkundig geheel op te bouwen, tot een gemeenschappelijk Dietsch, en dat dit eigenlijk het doel der Dietsche Beweging is. Ik zoù u dan kunnen wijzen op de grootsche toekomst van deze taal-en letterkundige verbinding voor alle nederduitsche volkeren, aan welker spits wij eertijds stonden, en zegevierend zoù ik dan kunnen eindigen, met u in eene Ode aan Dietschland, den roem, den lof, de grootheid van dit vaderland der moedertale voor te zingen.

Maar gij zijt van germaanschen bloede, gij vergt bewijzen ; gij hebt recht, gij zult die hebben.

Het eerste bewijs dat ik u leveren moet, geldt de eenheid van het Nederduitsch in Oost en West.

Gij zult al eens hebben opgemerkt, dat niet twee menschen dezelfde spreekwijzen, de zelfde uitspraak gebruiken ; toch heeft iedere familie zekere bijzonderheden aan zich die haar kenmerken. Hetzelfde geldt in hoogere mate voor afzonderlijke familiën-groepen, en zoo gaat dit voort met grootere groepen, steeds met toenemende verscheidenheid, tot dat deze verscheidenheden op de grenzen van het vreemde stuiten, waartoe geen verdere overgang dan door verbastering bestaat, zooals b. v. het missingsch op zekere plaatsen van Duitschland, zijnde eene mengeling van hoog- en nederduitsch. Doch zoolang men binnen de taalgrens blijft, kan er slechts spraak van verscheidenheid wezen, die in de wetenschap den naam draagt van tongval, dialect. Meestal gebeurt het, dat in eenen groep van tongvallen, een begunstigde tongval zich min of meer gewijzigd, aan de andere weet op te dringen als algemeene munt ; zoo is het ook gegaan met het Nederlandsch, dat eenmaal vlaamsch, dan brabantisch, eindelijk hollandsch gevormd werd.

Doch sommige tongvallen zijn tot hertoe, door bijzondere, meest staatkundige toestanden buiten de gemeenschap dier letterkundige taal gebleven ; toch heeft men daarom het recht niet, hen voor immer buiten de familie te sluiten, als bastaarden of als vreemdelingen ; dit slaat hier op den westelijken groep der tongvallen, die men platduitsch heet. Straks nader hiervan.

Antwerpenaars, luistert eens wel naar de spraak uwer stad, en indien gij aandachtig geluisterd hebt, dan zult gij erkennen dat het schipperskwartier anders uitspreekt dan het Sint-Andrieskwartier, en dit weder anders dan de binnen- en dan de buitenstad. Richt men zich nu noordwaarts tot aan den Moerdijk, zuidwaarts tot aan het Zoniënbosch en oostwaarts tot aan de Limburgsche Kempen, dan gelijken nogtans al die spraakjes genoeg op elkander om samen het Brabandsch te vormen. Op gelijke wijze hebben zich ook oostvlaandersche, westvlaandersche en limburgsche groepen gevormd, die samen genomen toch zekere eigenaardigheden aanbieden, die hen onder de benaming « Vlaamsch » van de samengevatte Hollandsche groepen onderscheidt. De vereeniging van het Vlaamsch en het Hollandsch vormt het Nederlandsch of West-Nederduitsch, dat, vergeleken met de vereenigde Oost-Nederduitsche of Platduitsche tongvallen, in zijne eigenaardigheid door de gevestigde nederlandsche schrifttaal versterkt wordt. Altoos op dezelfde wijze als Antwerpsch tot Brabandsch, Vlaamsch en Nederlandsch opklimt, zoo klimt ook dat Nederlandsch, in vereeniging met het Platduitsch of Nedersaksisch, op tot den rang van algemeen Dietsche of Nederduitsche taal.

Het is van dit Nederduitsch, van deze tweede Duitsche wereldtaal, dat wij naar Marcard, met eene kleine wijziging, in zijnen tongval zingen kunnen :

Van 't Noordseestrand tot Westermark der Walen,
Wyd vöörder up bet an de Oostsee wyd,
Spreckt al 'et Volk in nederduitscher Talen.

Nu mag men niet denken, dat men verder, op dezelfde wijze als van Nederlandsch tot Nederduitsch, ook van

Nederduitsch tot Hoogduitsch opklimmen kan, zoodat de hoogduitsche taal ten slotte de algemeene moedertaal van alle duitsche volkeren wezen zou. Neen, want hierin zou men zich sterk bedriegen ! Het Hoogduitsch is niet de hoofdtal der duitsche volkeren ; het is slechts een versierde tongval der opperduitsche berglanden, waar de oorspronkelijke duitsche taal door de aanraking met vreemde volkeren van hare grondlagen in de uitspraak afgeweken is. Dat oude Duitsch nu van vóór de V^e eeuw is, naar de getuigenis der taalgeleerden, in de platduitsche vorm nagenoeg zuiver bewaard gebleven ; zoodat het Nederduitsch, de spraak van Nederduitschland, wel verre van de dochter of een dialect van het Hoogduitsch te zijn, veeleer de moeder, althans de oudere zuster van het Hoogduitsch is.

Hoogduitsch en Nederduitsch staan dus tegenover elkander als vreemde talen, even als tegenover het Noordsch, dat op eene andere wijze eenzijdig afgeweken is. Er kan dus geene spraak zijn van eene algemeen duitsche, zoo min als van eene algemeen germaansche taal, maar wel van eene algemeen dietsche of nederduitsche. Binnen de grenzen van hetzelfde taalgebied daarentegen, kan niet van vreemde spraken gerept worden, maar slechts van verscheidenheid van tongvallen, en daarom is ook het Platduitsch ons zoo eigen als alle ander Nederduitsch.

Om dit nader te bewijzen zullen wij eens op reis gaan, en met zorg de streken in Zuid- en Noordnederland vermijden, waar de gesprokene taal het meest der schrifttaal nabijkomt, zooals Antwerpen, Brabant, Oost-

Vlaanderen, Zuid- en Noordholland, vermits wij van dezen middengroep zelven deelmaken. Maar links van ons ligt de vlaamsche zee kust en rechts van ons de duitsche landgrens; het is hier in 't west en daar in 't oost, waar men betrekkelijk nog spreekt van *miin huus* en *miin hoes*, van *gi zitt blide* en *du bist bliid*, waar de oudere taal in den volksmond zuiverder is bewaard gebleven, dat de overeenkomst met de volkspraak onzer oostdietsche geburen het duidelijkste blijkt.

Wij gaan dus uit van Brugge met een uitstapje naar Duinkerke in Frankrijk, en naar Middelburg in 't koningrijk der Nederlanden. Van Brugge springen wij in eens over Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Brabant naar St-Truiden, Hasselt en Maastricht, waar het zuiverste Limburgsch gesproken wordt. Dan doen wij Munster in Westfalen aan, en springen weder langs Gelderen, Overijssel, Drenthe en Groningen, waar het eigenlijke Saksisch reeds gesproken wordt, naar Emden in Oost-Vriesland en naar Bremen, de vrijstad der Hannoversche streek. Van de gewestelijke hoofdstad Hannover trekken wij in rechte lijn naar Berlijn, om te Frankfort aan de Oder te verwijlen. Van hier begeven wij ons in noord-oostelijke richting naar Koningsberg en Russisch-Oostzeeland. Dan keeren wij westwaarts terug langs de zee kusten, over Dantzig in West-Pruissen naar Grijpswald in Pommeren, Rostok in Meklenburg, en rusten eene poos in Hamburg uit; van daar snellen wij naar Flensburg, op de uiterste Dietsche grens in Sleeswijk gelegen, en zetten ons na eene laatste dagreize met den onsterflijken dichter van den Quickborn, den beroemden Dr. Klaus Groth, op de westkust van Holstein, in zijn lie

lijk Ditmarschen te Heide neder. En dan zijn wij weder te huis op ons uitgangspunt ; want een brugsche mond kan nauwelijks verbeteren wat een holsteinsche op 100 mijlen afstands gesproken heeft. Van Duinkerke naar Koningsberg zullen wij 300 mijlen gewanderd hebben, en dit alles op Nederduitsch taalgebied ! Die wandering hoeft u echter niet af te schrikken, vermits wij die zonder eenige vermoeienis kunnen doen, dank den geleerden Vries Johan Winkler, die in zijn merkwaardig werk: *Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon* of Tongvallenboek geheeten, de schoone en welbekende gelijkenis des Verlorenen Zoons in niet min dan 186 dietsche volkspraken weérgegeven heeft. Ik neem deze gelegenheid waar, om den ijverigen en kundigen taalvriend hier hulde te brengen namens al de voorstanders van het breede Nederduitsch. De overgang der nederlandsche in platduitsche tongvallen is zoo zacht en geleidelijk, dat de gewone toehoorder dit niet eenmaal merkt, en al de dwaze of moedwillige loochening van de volstreckte eenheid der nederduitsche spraak, vermag niets tegen de onverbiddelijke strengheid van het bewezene feit. Ik begin dus, en verwittig de geachte toehoorders nogmaals, dat elk der 21 verzen van het verhaal in een verschillig dialect van Duinkerke naar Koningsberg en van daar naar Heide in Holstein, is vervat :

GELIJKENIS VAN DEN VERLOREN ZOON.

- BRUGGE. — 11. Der was e ker e man, en i a twee zeuns.
12. Den óeksten was nog ol brave, mór den

Algemeene aanmerking. — Ôe, ó = korte oe ; ò = ao of oa ; æ = ae, èè ; ò = eu.

11-12. — *Vesten*. steken ; *olsan*, als-aan, gedurig ; *jas-up*, op den zwier. — *Te fèète*, te feite, dadelijk.

jóenksten was e nieteug van d'eesteklasse. Ze vódder gaaf em olle sorten van vermónningen en zei em : veugel ! je zi gi e slich suzekt, de nagel va' me dookiste, 't skandól van de stad, en 'k gone 'k ik dor begonnen e spalletje voren te vesten. — Der was dór nie an te doene, i en gúink i mór olsan jas-up.

Os i nu lange genóeg zen duvel óentbóenden a, en dat i zaag dat iedereen em met en skeev' ooge bezaag,

DUINKERKE. — i zee an ziin vader : vader ! gee' mi te fèete ol miin geld, dat ik ga gan voja-zjeeren. De vader gaf an ziin twé zeuns elk 't sine.

MIDDELBURG. 13. En 't duurde ni lange of de jóenkste zeune (*Plat-Walchersch*) pakte eel den boel bi mekaore, en kort næderand is 'n næ 'n var land getrokke, en dæer eit 'n aol z'n goed in overdæed deu (r) gebracht en i leefde as 'n bêeste.

ST-TRUIDEN. — 14. As-t-er nau niks ne mie en a, kam do 'ne groeten óengersnoeëd én 't laend woe t'r was.

HASSELT. — 15. Down verheerden em zich bè 'ne mins van da' land, en dia schikdem em óep z'n wenning ver z'n verkes te heje.

13. — *Eit'n*, heeft hij.

14. — *As-t-er nau niks mie en a*, als hij nu niets meer en had ; *én 't laend*, in 't land ; *woe-t-er was*, waar hij was.

15. — *Wenning*, winning, hofstede ; *heje*, hoeden.

- MAASTRICHT.** — 16. En er hat geere z'ne boek gevult met d'n draf dee de verkes oate, mè doa woas gei mins dee 'm dat goaf.
- MUNSTER.** — 17. Noe, es he aover to zik zulfst kwam, zag'-he : woe vóel daglööner hevvét bi minem vader broud meer es te vóel ; ik aover stiérve hier veur hóenger.
- ZUTFEN.** — 18. Ik zal opstoan en na miin vader goan, en ik zal tegen 'm zeggen : vader ! ik heb gezondigd tegen den hemel en tegen oe.
- GRONINGEN.** — 19. Ik bin neit meer weerd jou zeun teheiten ; moak mij moar ein van jou knechten.
- EMDEN.** — 20. Óen nadat he de zake zo bi zük bedocht har, stóen he óep óen góenk op 't vaderlike hoes of. Man he was d'r tels nich anto'-komen, do zag ziin va'er hóem al van verre kóemmen ; óen óem dat 't ziin ha(r)t bedrúkken deê, góenk he hóem integen, haald' hóem an, óen drúkk(d)e óen zoon(d)e hóem.
- BREMEN.** — 21. De zeun averst zèè to jem : vader ! ik hew 'zónnigd tègen den hêven óen di ; ik bün nig mèèr wèerd dat ik diin zeun hete.

16. — *Er*, hij ; *boek*, buik ; *gei*, geen.

17. — *Aover*, aver, éver, echter ; *zag'he*, zegde hij ; vóel, met korte *oe* = veel ; *broud*, brood.

20. — *Har*, had ; *man*, maar ; *tels* (telkens), een stopwoord, hier : schier ; *anto'komen*, naar toe gekomen : *bedrúkken deê*, bedrukte ; *integen*, te ontmoet ; *zoonde hóem*, zoende bem.

21. — *Zónnigd*, gezondigd ; *hêven*, de verheven hemel.

- HANNOVER. — 22. Do zèè de vader tau zinen knechten : bringet dat gladdeste kleed óen trek et um an, óen géwet en ring an zine hand óen schaue an zine vuite.
- (*Deister*)
- FRANKFORT A/O. — 23. Óen brengt 'n gemest 't ka(l)w óen sjlacht 't, óen loat' ùos óäten óen vrólich ziin.
- KONINGSBERG — 24. Denn disser miin zeun wär dood on hij ós wedder lebendig geworden : hij wär verlaren on hij ós gefóendn wordn. On zij fóengn an vrólich to zèènd.
- DANTZIG. — 25. Aowersj ziin eldster zeun wär óep dat veld ; on as hij näger keem an 't hoës, doa heërd' hij zingen ook dantsen.
- GRIJPSWALD. — 26. En he rèèp èenen von de knechts tó sik óen froog wat dat wiir.
- ROSTOK. — 27. Dee zèèr to em, diin brorer is 'kaomen (*Nieuw-Brandenburg*) óen diin vatter hett 'n fettes kalf 'sjlacht't, dat hee em gezónd werrer hët.
- HAMBURG. — 28. Da wü(r)d hee fúünsch óen wóel(d) nich herin gaan. Da góeng ziin vader heróet óen bæd em.
- FLENSBURG. — 29. He aber antworter, óen zeir : ziest (*Angelen*) du vatter ! zoo vèèl jaar hev' ik di 'déènd, óen di nümmer wat to-werdern

22. — *Géwet*, geeft ; *schaue*, schoenen ; *vuite*, voeten.

24. — *To zèènd*, te zijn.

25. — *Aowersj*, aver, edoch ; *eldste*, oudste ; *näger*, nader.

27. — *Zèèr*, zeiden ; *werrer*, weder.

28. — *Füünsch*, i(n)sch, valsch ; *bæd em*, bad hem.

29. — *To werdern*, to-wedder, te weder, tegen ; *niz*, nooit.

'daan, óen du hest mi nie en' bok 'geben,
óem mi mit miin frün' frölich ziin to
laten.

HEIDE. — 30. Nóe awer de dare 'kam' is, de dat
(*Dimarschen*) zinige mit horen verbracht hët, hest
du em ðn mastkalf 'slacht.

31. Do zeé de ool' to em : miin jóeng' ! du
büst alldag' bi mi, óen wat miin is, is diin.

BRUGGE. — 32 ... t'en is mór reks lik of 't ziin móet !
Jen broere was dood en i is verrezen ;
zoo is 't goed simpel da' me miinder
da' vienk. Je viink gi de beloninge van
je góe gedrag in wal te stónne med
iedereen, verstóje dà ? En lôt gi ons te
górre kontent ziin dat i nog leeft.

Zoo zijn wij weder in Brugge terug.

— — —
Het tweede punt dat ik u bewijzen moet, is dat onze
oosterburen hunne zaak ernstig opvatten en reeds goede
uitslagen hebben verkregen, zoo wel in letterkunde als
in taalbeweging.

Dit hebben wij zeker noodig te weten, omdat het onzen
moed en onze achting voor het zuster-dialect natuurlijk
verhoogen moet, wanneer wij vernemen zullen, dat het
leerstellig en werkstellig beoefend wordt, en dat het wel
verre van tot liefhebberij te dienen, gelijk wel eens

30. — De *dare*, de daar-ige, die daar.

31. — *Ool'*, ouden, vader.

32. — *T'en is mór reks lik of 't ziin móet*, het is maar recht
gelijk hët zijn moet ; *da' me miinder*, dat wij ; *je viink*, gij
ontvingt ; *stónne*, staan.

beweerd is, integendeel kloeke begaafde ridders telt, die zijn recht en zijne eer verdedigen.

Doch alvorens verder te gaan, moge het verwondering baren, dat men in de Nederlanden aan die oostelijke bloedverwanten zoo weinig denkt, en dat men vooral zoo weinig gedacht heeft, om uit die nauwe bloedverwantschap bij gelegenheid voordeel te trekken voor den luister van taal en stam. Vroegertijds toch stonden wij in nadere betrekking tot elkanderen, nadat wij, de tegenwoordige Nederduitschen van België, als strijdhafe Teutonen naar deze streken uitgetogen waren. Ondergingen wij de romeinsche overheersching, zoo reinigden de Franken, een germaansche volkerbond, ons weder vande bastaardij. Onder Karel den Groote zijn vele duizenden Saksen naar Vlaanderen overgevoerd, terwijl in demiddeleeuwen op hunne beurt, talrijke Nederlanders naar Noord-Duitschland uitwonderden om aldaar coloniën te stichten. In de XVIe eeuw, tijdens en ten gevolge der Spaansche be-roerten, zijn weder duizenden Nederlanders naar Oostland gevaren, zoo als men toen zei, om aldaar vrijheid en vrede te zoeken. Menig onloochenbaar spoor van Vlaamsch en Hollandsch wordt tot in Frederikstad en Koningsberg aangetroffen; het pruisische gewest Kleef-Gulik-Berg spreekt schier nederlandsch.

Wat daarentegen den sterksten band der aaneenhechting verbroken heeft, is de staking der directe handelsbetrekkingen door de opheffing van het roemrijke Hanze-verbond, ten gevolge van staatkundige omstandigheden; dat Hanze-verbond had het west-vlaamsch als grond-type van het algemeene Dietsch aangenomen. De vervreemding spruit verder voort uit de politieke schei-

ding, die in de XVIe eeuw met Duitschland en in de XVIIe eeuw met de noordelijke Nederlanden voltrokken werd. Deze laatste gewesten hadden eenen eng-nationalen strijd te voeren, den tachtigjarigen oorlog, terwijl onze zuidnederlandsche gewesten eeuwenlang hunnen geuzenroes uitslapen moesten. Alhier werd latertijds langs alle aderen het Fransch ingepompt, terwijl in Noord-Duitschland het Hoogduitsch aan de hoven, op den kansel en op de scholen werd ingetroond door van het zuiden overgereisde kanselisten, predikanten en schoolmeesters. Voegt hierbij het algemeen nationale gebrek van alle Nederduitschen, dat Klaus Groth de naäpingszucht, de kleinachting van zichzelf naast de vergoding des vreemden noemt, en het mag niet meer verwonderlijk heeten, dat een oppervlakkig mensch zeer wel Noord-Duitschland (doch niet te voet) kan doorreizen, zonder eens op te merken, dat aldaar eene bijzondere volkstaal leeft. Dit gebeurt ook in ons land, wanneer een vreemdeling zich vergenoegt van de spoorbaan in zijn gasthof af te stappen, onze straten met hare « fraaie » fransche uithangborden te doorkruisen, en openbare gestichten, gewaand voorname kringen en gezelschappen te bezoeken.

En toch is het waar dat in Noord-Duitschland 10 miljoenen menschen wonen die Nederduitsch spreken, en dat meer dan de helft in hunne moedertaal leven en sterven zonder Hoogduitsch te verstaan. Dit merkwaardige feit wordt ons bevestigd door predikanten, die verklaren dat zij verplicht zijn, na afloop der officieele

hoogduitsche preek, eene napreek in 't platduitsch te houden.

Eene groote reden ook, waarom men aan die oude broeders zoo weinig dacht, was dat bij hen de volkstaal zoo weinig beoefend werd sedert tal van jaren, en dat men in 't algemeen met trotsche verachting op de volkspraken nederzag. Doch de tijden zijn veranderd, sedert langs den eenen kant de professorale taalgeleerdheid in Noord-Nederland haren schoolvossenmantel heeft afge-
worpen, en dat langs den anderen kant, mannen als Klaus Groth, Fritz Reuter, en vele anderen, bij weerslag der Vlaamsche Beweging, eene Platduitsche Beweging geschapen hebben, die reeds heerlijke gewrochten afge-
worpen heeft. De hoofdman daarvan blijft echter altijd mijn lieve vriend Dr. Klaus Groth, wien ik de eer had reeds over 17 jaren in een uitgebreid Reisverhaal uit Dietschland bij het Nederlandsch publiek in te leiden.

Sedert is veel gedaan. Meer dan 60 verdienstelijke schrijvers zijn dagelijks werkzaam in de fraaie letterkunde; woordenboeken, spraakkunsten, heruitgaven van oude werken volgen elkander op; in een eigen-gewonden schouwburg van Carl Schultze te Hamburg speelt zijn talrijk gezelschap van 30 artisten dagelijks uitsluitend nederduitsche tooneelstukken; een bond of Vereen voor Nederduitsche Taalvorsching is ontstaan; men bemoeit zich met den Bijbel weder in de lang miskende moedertaal uit te geven; algemeene weekbladen, dagblaadjes zelven verschijnen, en Platduitsche Clubs worden overal gesticht, tot zelfs in hoogduitsche en vreemde landen, zoo als in Noord-Amerika bij voorbeeld, alwaar verleden jaar over, te New-York gedurende drie

dagen het eerste jaarlijksche centraal-feest door niet min dan 45 maatschappijen gevierd werd.

En nu de eigenlijke taalstrijd! Hoort maar eens wat Klaus Groth schrijven durft:

„ Wij hebben plichten jegens onze moedertaal te vervullen. Ieder onzer moet trachten dat zijne naneven niet van hem zeggen, wat wij doen van onze vaders: zij hebben hun eigen vleesch en bloed veracht, veracht uit loutere onwetendheid, uit ijdele miskennis der eigene voortreffelijkheden, uit ijdele zucht naar vreemd klatergoud.

„ De nederduitsche taal heeft eenmaal met de Hanze de wereld beheerscht, zij beheerscht nog de zee... Zij heeft niet slechts gediend, niet slechts achter tobbe en ploeg gehókt. Zij heeft tegen helden als Waldemar II den Overwinnaar het woord gevoerd: *sewen ún sewen-tig Hånse* - heeft schrik gesproken in het veemgericht der Westfalen, overmoed met de oude Ditmarschers, schranderheid in de kantoren van Lubek en Luneburg, in de koophuizen van Londen en Nowgorod. Dat verdwijnt niet weder uit haren trotschen gang. Welke taal eigent zich tot het commando als zij, die luid klinkt, kort en krachtig uit de mannenborst? Heiren beveelt zij niet meer als ten tijde van Wittekind; maar wanneer de storm bruist en de golven klotsen, dan zijn het nog altijd platduitsche woorden, die rust en vastheid wekken in menig braaf mans harte.

„ De Platduitschers willen hunne plaats in de wereld,

» en zij hebben recht daartoe. Zij willen niet veroveren,
» maar behouden...

» ... Een boer die zijne taal spreekt, vrij en zeker, is
» een man...; een hoogduitsch stamelende boer is eene
» caricatuur... Wij willen spreekvrijheid... Zouden wij
» niet mogen spreken zooals wij gebekt zijn? Maar neen!
» De Hoogduitschers willen ons vereenvormigen, zij
» willen ons tot hunne broeders maken, maar niet zich-
» zelve tot de onzen; wij moeten altijd toegeven, onder-
» geven, zelfs nu... ons eigenaardigste, onze taal. Want
» taal en volksgeest zijn één en hetzelfde!»

Dit zal niet zijn, meent Groth, zoo lang de Platduitschers
leven, en leven zullen zij!

En wanneer van zuidduitsche zijde beweerd werd, dat
de heropbeuring hunner moedertaal de Noordduitschers
van de duitsche beschaving verwijderen konde, dan
antwoordde de moedige kamper daarop, dat zoo het Boek
bij uitnemendheid, dat de eenheid des duitschen geestes
moet aangebracht hebben, de Bijbel Luther's namelijk,
nog ergens gelezen wordt, dit juist in de nederduitsche
gewesten plaats grijpt, en dat, zoo de Zuidduitschers iets
willen uitroeien, wat terdege schadelijk is voor de ver-
lichting en den vooruitgang des volks, zij aan heel wat
anders denken moeten dan aan de nederduitsche spraak,
wier zonen de vrijheid des gewetens veroverd en beves-
tigd hebben.

Hoe treffend, hoe aandoenlijk klinkt ook niet, om deze
afdeeling te besluiten, 's mans volgende dichterlijke op-
dracht aan :

MYN MOEDERSPRAAK.

(Ik verwittig de geachte toehoorders dat ik op zijn platduitsch (*) uitspreken zal).

Myn moederspraak, wat klinkst du schöön,
Wat bist du my vertrùwd !
Wäär' ook myn hart als staal un steen,
Du dreefst den stoult er ùt.

Du böegst myn styven nek soo licht
Als Moeder mit häär'n arm,
Du viggelst my ùm 't angesicht,
Un stil is alle larm.

Ik vöel my als een lüttel kind,
De gantse wereld is weg.
Du poest my als een vöörjaarswind
De kranke borst to-recht.

Myn oulde voult my nog de hand'
Un segt to my : nu beé !
Un « vader ùnser » vang ik an,
Als ik wel vröe(g)er deé.

Un vöel 't soo diep : dat werdt verstaan,
Soo sprekt dat hart sich òt,
Un roew van'n hemel waeit my aan.
Un all's is wèder goed.

(*) Hiertoe late men *y* voor *i* of *ii*, *oe* voor *oo*, *sch* voor *sj*, *ö* voor *eu*, *ü* voor *ae* of *èè*, *u* en *ù* voor *oe*, gelden. Voor de Nederlandsche uitspraak, leze men door, zonder op één klankteeken acht te slaan.

Aanmerkingen : *Stoult*, trots, vgl. *stout*. *Viggelen*, liefkozen. *Poesten*, streelend blazen, zie Weiland. *Roew*, rust, vgl. *ruwaard*. *Heen-daal*, naar beneden, zie Weiland en vgl. *dalen*.

Myn moederspraak, soo slecht un recht,
Du ould vrome reed'!
Wen bloot een münd : « myn vader »'segt,
Soo klinkt 't my als een beed'!
Soo heerlijk klinkt o y keen musiek.
Un singt keen nachtegaal ;
My loopt ja glyk in oogenblik
De helle traan' heen-daal.

(Dit lieve stukje is naar een bijzonder schrijfstelsel, in «aldietsche spelling» namelijk, waarvan twee bladzijden later gesproken wordt, van den oorspronkelijken tekst overgeschreven.)

Rest mij nog te handelen over het bestaan en het doel der Dietsche Beweging en over de mogelijkheid om de Platduitsche taal en letterkunde aan de Nederlandsche te verbinden, ten einde er maar ééne, de Nederduitsche of Dietsche van te maken. Hier kan ik kort zijn, omdat het eene punt uit het andere voortvloeit. Want bestaat de mogelijkheid eener verbinding niet, dan kan ons heel de platduitsche strijd niet veel meer aanbelangen dan zulks voor andere duitsche of germaansche taalzaken geschieden zou. Wij zouden eene platonische liefde voor onze oude broeders kunnen gevoelen, hen bij gelegenheid toejuichen in hunnen nationalen kamp voor hun zelfbestaan; geletterden zouden ons bij gelegenheid aanraden, indien wij nu toch eenmaal Hoogduitsch kenden, nog een weinigje dialectstudie daarbij te maken, om Hebel en Klaus Groth, of Stelzhamer en Fritz Reuter te kunnen genieten; maar daarmee ware het uit. Bestaat die mogelijkheid eener taal- en spraak-

verbinding daarentegen wel, dan is het te verwachten dat er in het vlaamsche land gelijk in het hollandsche, en in het platduitsche land gelijk aldaar, mannen zullen opstaan met het doel om de moeilijkheden uit den weg te ruimen, die voor alsnog de toenadering der broederstammen op het taalgebied en in het letterkundig samenleven verhinderen. Welnu die mogelijkheid en die mannen bestaan, en hunne werkzaamheid maakt de Dietsche Beweging uit.

Om maar enkelen hier aan te duiden, zullen wij gewagen, in België, van tijd- en weekchriften als den *Halletoren* en de *Zweep* met haren onvermoeibaren opsteller Hoste, waaraan dietsche mannen als Karel de Flou, Scherpenseel, Bauduin, De Smet en menige anderen werkzaam zijn; van het Utrechter weekblad *Euphonia*, diens uitgever Servaas van Rooyen, en andere geleerden als Johan Winkler en de Leopold's van Groningen, in Nederland; van het weekblad *De Plattduitsche Husfründ* en diens opsteller Willem Kastner te Sleswijk; van Dr. Klaus Groth, den Kielschen hoogleeraar, van Karel Tannen te Bremen, van verscheidene leden van het *Vereen voor Nederduitsche Taalvorsching*, of Nederduitsch Spraakvereen, waarvan taalgeleerden deelmaken als Dr. Theobald en Dr. Dannehl, en waarmede de Zuidnederlandsche Maatschappij te Mechelen zich in betrekking heeft gesteld. Alles zonder te spreken van eene menigte jongere en oudere geesten van allen aard, van Vlaamsche en Antwerpsche lettervrienden in 'talgemeen en in 't bijzonder, die zonder bepaald aan de Beweging mede te werken, haar toch aankleven en bij gelegenheid verdedigen. En steeds zal ik het mij tot eene hooge

verdienste aanrekenen, op voorgaan van den waalschen taalvriend wijlen Delecourt of Vandenhoven, den weg daartoe in Nederland gebaad te hebben !

Dé zaak is eigenlijk deze, dat de platduitsche schrijvers, bij de heropbeuring hunner taal en letterkunde omstreeks 1850, verplicht waren de oude vergetene saksische spelling terzijde te laten, om de nog alleen gekende hoogduitsche te bezigen, welke zelfs een vlaamsch werk voor den gewonen Nederlander ongenietbaar maken zou. Wie dus geen hoogduitsch, met gothische letter en al, ten minste lezen kan, zal tot hiertoe geen platduitsch lezen, al verstonde hij de gesprokene taal nog zoo wel. Voegt hierbij dat de platduitsche schrijvers er tot hiertoe nog niet in gelukt zijn, om het eigenaardig verloop hunner bijzondere spraken aan de belangen van het algemeene Nederduitsch op te offeren.

Wat er van zij, beterschap is aanstaande, en wat er nog ontbreekt, wordt overgelaten aan den tijd.

Drie wegen stonden open voor de verwezenlijking van het eenheidsdoel.

Of de Nederlanders zouden hunne schrifttaal wijzigen naar de behoefte van den nieuw-platduitschen schrijfaard. Maar dit geschiedt niet met eene lang gevestigde taal en zou ook wetenschappelijk geoordeeld, geene reden van bestaan hebben.

Of de Platduitschers zouden op eenmaal de nederlandsche schrijfwijze aannemen, zonder op de tijdelijke behoefte van hun volk acht te slaan, en met opoffering van alle oorspronkelijkheid. Maar dit zou onredelijk zijn, te onredelijker nog, daar de Vlaming zelf aan zijne eigenaardigheden houdt.

Of de Nederlanders zouden hunne schrijfwijze bewaren, mits de natuurlijke wijzigingen welke de tijd daaraan toebrengen zal, en de Platduitschers zouden met het oog op hun eigen saksisch verleden en op Nederland, een schrijfstelsel volgen, dat hun toelaat zich, binnen de grenzen der algemeene verstaanbaarheid, eigenaardig te ontwikkelen, en wat nog meer zegt, in Holland en in België te doen lezen en verstaan. Ook Nederlanders zouden zich daarvan bij gelegenheid voor Platduitschland naar gelieven kunnen bedienen.

Dit stelsel nu bestaat, en is reeds ten jare 1844 door meergemelden Delecourt in een fransch werkje geschetst geworden. Maar de tijden waren toen niet rijp; er bestond ook nog geene platduitsche letterkunde. Dit ontwerp dan is door mij in latere jaren heropgevat, gewijzigd en practisch toegepast geworden; het heeft bij schijvers in Duitschland weêrklank gevonden, zoodat een dezer mij verklaren kon: « Uwe overschrijvingen van Groth's gedichten hebben mij werkelijk verrascht; die laten zich » even gemakkelijk lezen als de oorspronkelijke, en bewijzen onze samenhoorigheid op de beste wijze. Velen harten lijken dank daarvoor! » (Karel Tannen, van Bremen.)

De Dietsche Beweging heeft bepaald voor doel, door middel van een dergelijk, of van een beter stelsel, de eenheid der nederduitsche schrijftaal in de toekomst voor te bereiden.

Dit stelsel voorts uitleggen is zeer gemakkelijk, maar niet van de redenaars-plaats in eene openbare vergadering. Het bestaat hierin, om de woorden op zulke wijze te schrijven, dat zij zoowel op zijn Nederlandsch als op zijn Platduitsch kunnen gelezen en verstaan worden. Bij voorbeeld onze

u, ij, ou, oe, in *nu, ijs, oud, moeder*, klinken bij den Platduitscher als *oe, i, ôl, o*; maar nu spreekt hij juist de gemelde woorden uit als *noe, iis, ould, moder*, zoodat hij vrijwel de nederlandsche vorm der woorden bewaren kan; schrijft hij echter op andere wijze *is, iis* of *ies*, dan zal een gewone Nederlander niet *ijs* lezen, zoomin als de echte Platduitscher het vatten zoû, moesten wij met de Hoogduitschen *eis* spellen. Omgekeerd spreekt de Platduitscher b. v. *zeut* en *prechtig*, voor *zoet* en *prachtig* uit; maar wat kan het ons schelen, dat hij op de *o* van *zoet* (soet) en op de *a* van *prachtig* een paar stipjes zet, een klankteeken dat wij niet kennen en dat voor ons niets aan de goede uitspraak verandert? Wil hij echter *sôt, sæt* of *sæt* schrijven, dan ligt hij met den Nederlander overhoop.

Dan, in de spreektaal komen al die willekeurige teekens der spelling niet te pas, en om u, geachte toehoorders, nu bij de sluiting mijner voordracht gansch te overtuigen, dat Platduitsch en Nederlandsch in den grond volstrekt één zijn; dat het zeer mogelijk is, in letterkundige verbindtenis met 10-12 millioenen Noordduitschers te treden, tot meerdere eer van onze taal en tot versterking van onzen stam; dat de Dietsche Beweging dus wèl reden van bestaan heeft, en in den taalstrijd waarin gij als Vlamingen zelve verkeert, ten volle uwe belangstelling verdient, — zoo wilde ik u lezing geven van een paar platduitsche gedichtjes, waaraan ik niets veranderd heb dan de spelling, doch zoodanig dat de Platduitscher hen even zoo gemakkelijk lezen kan als de oorspronkelijke, terwijl de Nederlander hen zonder aarzelen lezen moet.

Doch hier voel ik mij verlegen op den oogenblik der uit-

voering. De beide stukjes : *Hel in 't venster*, van Groth, uit Holstein en *Liefdeglük*, van Lange, uit Oost-Vriesland, welke men aantreft in den *Quickborn* van den eerste en in de verdienstelijke uitgave : *Van de Schelde tot de Weichsel*, der Leopold's te Groningen, worden bij de overschrijving zoo bepaald nederlandsch, dat zij onmogelijk gelooven zoudt dat ik u geschreven platduitsch voorlaze.

Gij zoudt u kunnen voorstellen dat ik hier eenvoudig kwame declameeren, hetgeen niet mijn doel is.

Daarom wil ik die beide kleine stukjes maar in *platduitsche* uitspraak voorlezen ; ter vergoeding zal ik eindigen met in *nederlandsche* uitspraak een gedeelte voor te dragen van een moeilijker platduitsch gedicht, dat prof. Ahrens, van Kiel, ter eere der moederspraak heeft opgesteld. Dit gedicht komt voor, naar « aldietsche » spelling gewijzigd, in een opstel over *Ons Dietsch*, door mij geplaatst in het *Nederlandsch Museum*, van prof. Dr. Heremans, te Gent. Mochten sommigen uwer dit reeds vroeger van mij gehoord hebben, dan verzoek ik hen mij deze herhaling te willen vergeven, omdat die welgevoelde en weluitgedrukte opwekking tot liefde van het Nederduitsch, mijne voordracht op de gelukkigste wijze sluiten kan. Ik besluit haar dus, doch niet zonder den wensch uit te drukken, dat zij iets moge bijdragen tot aankweeking van den hoogen dunk omtrent onze dierbare, heerlijke, wereld-verspreide moedertale, van welken dunk wij in deze tijden van laauwheid en lafheid, van beginselloosheid en verbastering, een stalen schild maken kunnen en moeten, om ons eigenleven, onze onafhankelijkheid, onze vrijheid, ons stoffelijk welzijn

zelf te behoeden en te behouden. De hoop, ja de verzekering daarvan, zij mijn zoetste loon.

Leve het Nederduitsch ! Leve de Dietsche Beweging !
Leve Dietschland, het Vaderland der Moedertaal !

I.

Hel in 't Venster.

Hel in 't venster schynt de sön,
Schynt b'et diep in 't hart herin,
Al wat kould is, d'ump un wee,
Daut se weg als ys un snee.

Winter weent syn' blanksten traan,
Vöörjaarsadem waeit my aan,
Kindervr-u'd soo frisch als dan
Trekt my döör van 't hemelsblau.

Nog is 't tyd ! o komt maar in,
Hemelsblau un vöörjaarsön !
Lacht nog eenmaal warm un blyd
Diep in 't hart ! O nog is 't tyd.

KLAUS GROTH.

II.

Liefdeglük.

Wen ik myn lieve wichtje sèè,
Dan gaet my 't hart in draft,
Un alle treur, verdriet un wee
Is daadlik vortgeschaft.

Wen se my vründlik nikt un lacht,
'Eür oogje lieflik straalt,
Glyk maneschyn in stille nacht,
Soo als geen Rubens 't maalt : —

Dan stroomt der liefde volle gloed
My glyks döör mark un been ;
Ik word soo licht un lös van moed,
My hêt se lief alleen !

Wen ik eür polle handjes drük,
Dan v'el ik saligheid.
Niks overtreft dat liefdeglük
Wat ik vind by myn meid '

Wen ik van eüren blöessemünd
De sötste soentjes roof,
Gaeit my in glük, ùp aerderünd,
Geen sterveling te boov'.

Sink ik an 't borstje ründ un fyn,
An 't hart soo trou, so lief,
Dan roep ik : schatje, du bist myn !
Wen 't altyd toch soo blèèv'.

J. L. LANGE.

III.

Feestgroet.

-
- Wy stammen alle van dat platte land :
- Uit de Marsch, van de Geest, van den waterkant,
5. Waar de wellen schüimen, de winter hüist,
Un de wind döör de hooge eiken süist ;
Waar de weid' soo gröen un so bruin dat moer,
Waar de kievit bowt in riet un roer,
Waar de witte meew, un de wilde äend,
10. An de blaue see mank de biesen wöönt.
Soo kernig un krächtiz als would un weid',
Soo eenvak un ernst als moer un heid',
Soo frisch als uns' velder in dau un daak,
Soo is ook uns' platdüitsch Moederspraak.
15. Grofdrädig wel is maar 'aer dääglike jak,
Doch smeert se sich ook keen smink op de bak,
G'raad-uit, g'lyk-toe, un wis daarop,
Soo treft se den nagel vast op den kop.
Doch kan se ook flüistren soo stil un vertrüwd,
20. Dringt lust un liefde sich 'et hart maar eens üü.
Un wèe my maal lustig vertellen wil
Van jüngenskneep un kinderspil :

.....

Dat wardt in uns' moederspraak wèder frisch

- Un dat is wel, als wen uit veld un wisch
35. Over 't grōene hout un de bruine heid'
Als vōrjaarslucht dat herōver wæit.
Whoe een platdütsch vermaan een' vatten kan,
Whoe menigeeen nog denkt daaraan :
Als hé eens naar syn' moeder kwām,
40. Op lange tyd van 'aer afscheid nām,
Whoe 't uit den dōrp nog is mit' em'gaan,
Un by 'n krūisweg trowhartig vōōr 'em kwām staan,
Un héft 'em de hand on de schouldren gelegd,
Un de rechte 'em gegeven un to 'em gesegd :
45. « Myn sōōn, du gaeist nu in de wereld,
» Un bist op dyn eigen vōeten gesteld,
» Wees braaf un goed un ward een man,
» Un maak dyn ouldre moeder keen schau'. »
Hebst du dit un dat ōverboord ook gesmeten,
50. Dit moederwoord hebst du ni' vergeten ;
Dat platdütsch woord, dat was dyn segen,
Dat bleef dyn erfdeel van moeder wegen,
Waar een krūisweg kwām, waar de straat sich krōm',
Daar hōōrd'st du se wēder, de troue stem.
55. Se klopte wēder lyse by di an.
« Ach maak dyn ouldre moeder keen schan'. »
Un gūng dy 't goed, un gūng dy 't slecht,
Dat woord wees dy immer den rechten weg.
Heb ik dit un dat ōverboord ook gesmeten,
60. Myn moederspraak heb ik ni' vergeten.
Un dee to uns' platdütsch' familie hōōrt,
Dee houdt ook de platdütsche spraak nog wāerd.
Meen ik maal to huis wat recht vrūndlik un trou,
Dat vertel ik 't liefste op Platdütsch myn vrou.
Wé syn moederspraak nit meer estimeert,
80. Is ōversnapt, wen ni' ōverstudeerd —
Un platdütsch aard un eerbaarheid
Soo na un na daarmed fleuiten gaeit ; —
De spraak is meer, als an 't kleed de soom,
De spraak is een heerlik heiligdōm
Dat Platdütsch héft ook op den kansel gestaan ;
90. An altaar un an dōōpsteen syn diensten gedaan ;
Wen' aer hoogdütsche sūster nu op den lāngen

- 'Aer ook van katheder un kansel gedrängen,
Is 't doch keen manier. 'aer nu met vöeten
Als Aschepoester an d' syd to stööten.
95. Kyk bloot, whoe dā deern een mündwerk hēl,
Wen unse Fritz Reuter 'aer snækken læt;
Woe 't hartlik un trou un lieflik klingt,
Wen se treurig is, wen se lacht un singt.
Ja, als 'aer maar eerst de kakeliem
100. Maal gesneden ward — als de « Quickborn » kwäm —
Doe stünden daar Lüid', un wünderden sik,
Want se meenden, se lägen al in d'sark als liik',
Un nu was 't up eenmaal levend gewor'n,
Als na winterstyden de beek un de born,
103. Un als vöörjarsstemmen uit veld un wisch
Soo lustig un luid, soo hel un frisch,
Soo heerlik klünk döör dau un daak
Nu wäder uns' platdüitsch' Moederspraak.
Soo laat uns dan oek, de jüngen als de oulden,
110. Uns' moederspraak in eere houlden;
Un allen, die hier kwämen tosaom!
Nog eenmaal van harte, welkom, willekoam!

J. F. AHRENS.

AANMERKINGEN. Deze drie dichtstukken zijn dan naar hooger gemelde *aldietsche* schryfwijze overgebracht, zonder dat één woord door een ander vervangen werd.

De Platduitscher zal niet moeten aarzelen. Ook de Nederlander leze vrij door, zonder zich aan de toontekens — ä, ö, ü — gelegen te laten. Ae als in *paeret*; s als z vóór enen klinker en vóór w; korte duitsche ú in neusklinken, vóór m, n, nd, ng, nk, nt, nst, als doffe o of korte oe. Voor wat zekere afknottingen en kleinere afwijkingen betreft, wete men, dat wij hier met een onder-dialect, het Ditmarsch namelijk, en geenszins met den nog niet gevestigden algemeen platduitschen tongval te doen hebben. — Wie platduitsch uitspreken wil, merke hooger de aanduidingen bij *Myn Moederspraak*.

Om nu een gedacht te geven hoe vreemd het Platduitsch daarentegen met zijne oude letter, zijne hoogduitsche spelling, zijn niet GENOEG gezuiverd localismus, er uit ziet, geven wij hier

het eerste zeer gemakkelijk dichtje in zijne oorspronkelijke vorm weder :

Hell int Finster.

Hell int Finster schint de Sünn,
Schint bet deep int Hart herin,
All wat kold is, dump un weh,
Daut se weg, as Is un Sneer.

Winter weent sin blanksten Thran,
Værjahrsathen weiht mi an,
Sinnerfreid so frisch as Dau
Treckt mi dær vunt Himmelsblau.

Noch is Tid ! o kamt man in,
Himmelblau un Værjahrsünn !
Lacht noch eenmal warm un blid
Deep int Hart ! o noch ist Tid !

Woordverklaring.

Vers 4. *Marsch* en *Geest*, laag- en hoogland in Ditmarschen ; zie ook Kiliaan en Weiland.

Vers 5. *Wel*, baar, ook bij Kiliaan ; vgl. *wellen*, *wallen*.

Vers 9. *Aend*, eend ; in den Teuthonista van Gherard van der Schueren : *ende*, *ante*.

Vers 10 *Mank*, tusschen, Eng. *a-mong* ; vgl. *mengen* z. Teut. en Kil.

Vers 12. *Eenvak*, eenvakkig, eenvoudig, hgd. *einfach*.

Vers 13. *Daak*, nevel, zie Kil ; vgl. *dekken*, *dauw*.

Vers 16. *Smink*, blanketsel, hgd. *Schminke* : id. voorts bijenzalf, snoetje spek, enz., alles in den zin van smeeren, *smijdigen* — *Bak*, wang, z. Kil. ; vgl. *bakhuus*.

Vers 17. *Geraad-uit*, rechtuit ; z. Kil. *gheraed*, effen, recht.

Vers 21. *Wée*, wie.

Vers 34. *Wisch*, beemd, z. Kil.

Vers 37. *Een*, iemand, ook nederl. *si brachten een tot mi* (Bijbel 1477.)

Vers 39. *Naar* (*versus* en *secundum*), in 't nederl. van *na* (*post*), onderscheiden; de Pläduitscher zal wel doen hierin na te volgen, vooral duidelijkheidshalve.

Vers 55. *Lyse*, zacht, z. Kil.

Vers 97. *Snakken*, praten, snappen, klappen, babbelen, z. Kil.

Vers 99. *Kaketriem*, spanader, tongriempje dat het spreken, kakelen, belet.

Vers 102. *Sark* of *zerk*, in eerste beteekenis eene doodkist, ook in 't nederl. z. Weiland.

Voor wie zich nooit met taalkunde heeft ingelaten, zij gezegd, dat Kiliaan en Weiland de meest gekende Nederlandsche woordenboekschrijvers der XVIe en XIXe eeuwen zijn; zij getuigen dat *poesten*, *roew*, *daal*, *marsch*, *geest*, *wel*, *daak*, *bak*, *wisch*, *lijse* en honderd andere thans nog levende platduitsche woorden, eenvoudig verouderde nederlandsche zijn. Hetzelfde verschijnsel doet zich ook voor in het Vlaamsch, ten opzichte van het Hollandsch of verhollandscht Nederlandsch.

Doch wat Dietsch geweest is, zij en blijve Dietsch! Wie zal 't durven wraken?

Wie meer hierover weten wil, leze of raadplege o. a.:

H. VANDENHOVEN (Delecourt). « *La langue flamande, son passé et son avenir.* » — Brussel en Leipzig, C. Muquardt, 1844 in-8°.

P. LEBROCQUY. « *Analogies linguistiques. Du flamand dans ses rapports avec les autres idiomes d'origine teutonique.* » — Bruxelles, A. Van Dale 1845, in-8°.

C.-J. HANSEN. « *Reisbrieven uit Dietschland en Denemarke.* » — Gent, J. S. Van Doosselaere, 1860 in-8°.

ID. « *Dietsche letterkunde. Over Reinaerd den Vos en het Nederduitsch.* » — Brussel, L. Truyls, 1864 in-8°.

ID. « (Voorrede van :) *De Roodgieter.* naar Klaus Groth overgedicht. » Amsterdam, J.-D. Sybrandi, 1868 in-12°.

ID. « *Over taal, volk en onderwijs.* » Redevoering uitgesproken op h t XIe Nederlandsch taal- en letterk. Congres te Leuven, 8 sept. 1869 in 8°.

ID. « *Staatsgebied, Volksgebied, Taalgebied: Onze plichten.* »

Redevoering voor het XIIIe Ned. taal- en letterkundig Congres te Antwerpen, in Augusti 1873 in 8°.

ID. « Eenige opmerkingen betreffende het gebruik der Dietsche moedertaal in de beide Nederlanden en in Platduitschland » Redevoering uitgesproken op het XVe Nederl. taal- en lett. Congreste Brussel den 30 aug. 1876 in 8°.

ID. « Ons Dietsch of het Nederduitsch in Deutschland. (In het Nederlandsch Museum). » — Gent, Ad. Hoste, 1876 in-8°.

K. DE FLOU. « De Nederduitsche taal. Tongvallen en schrifttaal (In het jaarboek van het Willems-Fonds voor 1878). — Gent, E. Todt, 1877 in-8°.

G. J. DOZY. « Klaus Groth en het Nederduitsch (In de Vaderlandsche Letteroefeningen, jan. 1866.) — Utrecht, L. E. Bosch en zoon, in-8°

JOH. WINKLER. « Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon. » — 's Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1874, 2 d. in-8°.

J. A. en L. LEOPOLD. « Van de Schelde tot de Weichsel. Nederduitsche dialecten in dicht en onacht. » — Groningen, J. B. Wolters, 1876, in 8°.

KL. GROTH. « (Voorrede van:) Quickborn, » (gedichten). 4^e oplage. — Hamburg, Perthes Besser en Mauke, 1836, in-8°.

ID. « Briefe über Hochdeutsch und Plattdeutsch. » Kiel, 1838, in 8°.

ID. « Ueber Mundarten und mundartige Dichtung. » — Berlijn, Georg Silke, 1873, in-8.

DR. GUST. DANNEHL. « Ueber niederdeutsche Sprache und Literatur. » — Berlijn, Carl Habel, 1873, in-8°.

DR. C. ROSENBERG. « Om den nyeste plattyske poesie. » Kopenhagen, 1860, in-8°.

« De Plattduitsche Husfründ, » weekblad in-fo, opsteller WILLEM KASTNER in Sleeswijk. — Leipzig, C. A. Koch's boekhandel, 1876. (Verkrijgbaar bij Max. Ruef, —... (Max. Kornicker), alhier, of op de post voor fr. 1-65 driemaandelijks.)

